

The essential characteristics of the concept of «religious education» are disclosed, the features of religious (Christian) education are investigated through basic functions of the Catholic Church in the modern world in the article «**The problem of religious education in the light of neothomism by John Paul II**» which is based on his theological works» by S.Pryshuhin

3.3. Володимир МОРОЗ. Просвітницька роль духовенства згідно із вченням УГКЦ: суспільно-політичний аспект.

Тема впливу церкви на політичне життя держави — одна з тих, що постійно перебуває у фокусі уваги наукової спільноти, ЗМІ та власне політикуму. Чинне в Україні законодавство чітко відокремлює церкву від держави. Однак і церква, і держава — важливі суспільні інститути, що не можуть не впливати один на інший. Офіційну позицію держави у відповідних стосунках окреслює знову-таки законодавство. Кожна із конфесій країни завдяки демократичним свободам і в їх межах має змогу реалізовувати свою власну концепцію відносин з державою. Причому позиції навіть найбільших церков України тут суттєво відрізняються і значно впливають на суспільні реалії, що зумовлює **актуальність теми**.

До церков України, у вченні яких значна увага присвячена аналізу факторів суспільно-політичного життя, належить УГКЦ. Різні аспекти її вчення привернули увагу В. Єленського, В. Климова, А. Колодного, О. Недавної, Л. Филипович, А. Юраша, П. Яроцького та інших українських науковців. Водночас осмислення як єдиного цілого потребує розроблена в УГКЦ концепція ролі духовенства саме у суспільно-політичному аспекті буття соціуму. Це й стало **метою** нашої статті. Серед **завдань** — окреслити засоби, якими УГКЦ прагне стимулювати своїх членів до активної суспільної позиції; охарактеризувати специфіку ролі духовенства у суспільно-політичному вимірі буття соціуму згідно з вченням УГКЦ; з'ясувати шляхи, якими, відповідно до позиції церкви, духовенство повинне прагнути до здійснення своїх завдань.

Результативність власного вчення про суспільство учительський провід УГКЦ ставить у чітку залежність від того, як його будуть виконувати усі віруючі разом і кожен із них зокрема [3 - С. 592-593]. Невід'ємною частиною соціального вчення УГКЦ є постійний наголос на тому, що людина повинна не тільки вірити, а й дотримуватися того, у що вірить. Ієрархи застерегли, що було б великою помилкою, якби українські католики лишень сподівалися якоїсь нагороди за терпіння «катакомбної церкви» вже на Землі, адже «Бог постійно очікує послідовного здійснення його заповідей» [Там само. - С.73-74].

Уже не на індивідуальному, а на суспільному рівні соціальне вчення УГКЦ трактує спільноту віруючих як «місце сопричастя, свідочтва та місії, що наближають відкуплення та перетворення суспільних відносин». Тут, без

сумніву, відбувається вихід за рамки суто релігійних почуттів у сферу суспільної практики. Життя у церкві розглядається як життя християнської спільноти, члени якої один одному допомагають, підтримують. Навіть більше, учительство УГКЦ наголошує, що церква не є якоюсь замкнутою організацією священників і ченців: вона — це ті ж самі люди, що творять державу, а приналежність до мирян чи священства зумовлює лишень **різні способи виконання** християнської місії у суспільстві.

З огляду на мету нашого дослідження передусім привертає увагу те, що представникам священства із 2006 року рішенням Синоду єпископів Києво-Галицької Митрополії УГКЦ заборонено брати участь у виборах до органів влади як кандидатів чи агітувати за якогось кандидата або політичну силу. Офіційною підставою для заборони став канон №383 “Кодексу канонів Східних католицьких церков”, що забороняє душпастирям займати громадські урядові посади, пов’язані зі здійсненням функцій цивільної влади [б. - №383]. У той же час “Катехизм Католицької церкви” застерігає, що пастирі не повинні безпосередньо втручатися в політичну структуру та організацію соціального життя. Причина обмеження — усвідомлення того, що принципи християнської віри неможливо вмістити в одній політичній платформі. Практичним поясненням заборони священникам висувати свої кандидатури на виборах слугує те, що членами УГКЦ є люди різних поглядів і підтримка з боку священства якоїсь однієї політичної сили може призвести до її дискредитації.

Показово, що у справі балотування священників УГКЦ дійшла до цього класичного католицького постулату поступово. Ще у 1995 р. “Інструкції про вибори” заборонили священникам балотуватися на державні посади, що фактично означало тільки заборону їм ставати народними депутатами [1.-С. 98]. На виборах 2002 р. священникам дозволяли балотуватися у депутати рад різних рівнів з дозволу єпископів, а вже у 2004 р. духовенству дозволяли бути обраними в органи місцевої влади з дозволу єпископа, але у жодному разі не за списками політичних партій чи блоків. Насамкінець, 16 січня 2006 р. позачергова сесія Синоду єпископів Києво-Галицької митрополії УГКЦ, пославшись на канон №383 “Кодексу канонів Східних католицьких церков” і ситуацію в країні, заборонила священникам балотуватися до органів влади і місцевого самоврядування.

Відтак священник має право на особисті погляди і уподобання, але повинен чітко відокремлювати їх від позиції церкви. Душпастирям неодноразово нагадували, що вони у жодному разі не можуть агітувати. Якщо, незважаючи на подібну заборону, священники таки втручаються у політичних процес, їх обіцяють карати/ Разом із тим єпископи УГКЦ закликають душпастирів звернути особливу увагу на їхній обов’язок брати активну участь у формуванні громадської свідомості людей і співпрацювати у цьому напрямку з органами місцевого самоврядування.

Відтак бачимо, що йдеться про особливу функцію священства у суспільстві, якою є духовний провід. Відповідне твердження відкріплюють документи УГКЦ. Ієрархи, як вважаємо, адекватно вказують у зверненнях

щодо виборів, що завдання церкви — не висувати кандидатів. Її завдання — молитися і сприяти створенню такої атмосфери, за якої вибори могли б відбутися нормально, спокійно, чесно, щоб вони були покликані слугувати спільному благові [Там само. - С. 233].

До конкретних завдань духовенства, зокрема, ієрархи УГКЦ віднесли донесення до свідомості вірних того, що “рідна Держава, яка шанує Божі закони, покликана зберігати всі цінності і вартості людської особи. Для цього вона потребує повноцінної підтримки кожного громадянина”. Священики повинні слідкувати за тим, щоб віруючі прагнули бачити на керівній посаді справедливу і порядну особу, яка характеризується моральними чеснотами і не заплямована аморальними вчинками. Відтак духовенство зобов’язується старатися для того, щоб віруючі думали про своє майбутнє, обминали крайнощі і брали участь у виборах. Заради всього цього священикам можна оцінювати конкретні політичні і суспільні позиції, але не партії та особи [Там само. - С. 97-98].

Будуючи своє вчення про роль духовенства в такий спосіб, УГКЦ прагне уникнути клерикалізації, але водночас не відкидає компетенцію священства, а відтак і самої церкви — носія певних цінностей щодо суспільно-політичного життя. Священики — ті, хто повинен не тільки відправляти богослужіння, а й сприяти духовному формуванню віруючих через донесення до них морально-етичних норм християнства. Це - просвітницька функція. Причому така позиція церкви є незмінною протягом тривалого часу. Зокрема, про подібні завдання ще в 1899 р. у пастирському посланні “Наша програма” вів мову митрополит А. Шептицький, наголошуючи, що духовенство не повинне скаржитися на представлення інтересів народу світською інтелігенцією. Але воно не відмовляється і не відмовиться у майбутньому від “проводу у справах суспільно найважливіших: в справах віри та моралі” [5. - С. 21]. Обґрунтовуючи такий стан речей, митрополит вказував, що цей стан актуалізується “силою даного нам права”, При цьому він посилається на Біблію, а саме слова із книги пророка Єремії: “Оце настановляю тебе я нині над народами й над царствами, щоб ти викорінював і руйнував, вигублював і валив, будував і насаджував”(Єр. 1:10). В такий спосіб компетентність духовенства у сферах віри та моралі пояснюється через онтологію, тобто через особливий модус буття.

Загалом можемо підсумувати, що запоруку втілення рекомендацій власного соціального вчення УГКЦ реалістично вбачає у його дотриманні всіма вірними. Спільноти віруючих розглядають як такі, що, окрім вузько релігійних функцій, також наближують “перетворення суспільних відносин”.

Важливою у вченні УГКЦ є констатація того, що миряни і священство виконують одну і ту ж християнську місію, але різними способами. Заради уникнення політизації і розколу церкви та клерикалізації суспільства, духовенству забороняють балотуватися в органи влади, підтримувати та агітувати за інших кандидатів і політичні сили. Показово, що до такого

бачення УГКЦ дійшла поступово: відповідний процес розтягнувся від 1995 р. до 2006 р.

Однаке, зайнявши описану позицію щодо участі священства у політичному житті, УГКЦ не ізолювала духовенство від цієї важливої сфери. За священниками залишається право на особисті погляди. Водночас їхній обов'язок — брати участь у формуванні громадянської свідомості вірних у християнському дусі, доносити вимоги християнського вчення до суспільства. Духовенство зобов'язують виховувати свідомих і активних людей. Саме заради цього духівники можуть оцінювати конкретні політичні і суспільні позиції, але не партії та особи.

Відкидаючи відтак клерикалізм, УГКЦ не усувається від прагнення впливати на напрямок розвитку суспільства. Але у такому випадку перед нею постає завдання мобілізувати мирян та підняти рівень їхньої християнської ідентичності.

Джерела

1. Інструкції про вибори // Соціально зорієнтовані документи Української греко-католицької церкви (1989-2008). За ред. Л. Коваленко.-Львів,2008.
2. Пастирське послання Синоду єпископів Києво-галицької митрополії УГКЦ до вірних і всіх людей доброї волі з нагоди виборів (21 січня 2002 р.) // Соціально зорієнтовані документи Української греко-католицької церкви (1989-2008).
3. Проповідь блаженнішого Любомира під час божественної літургії з нагоди відзначення 750-ліття надання Старому Самбору магдебурзького права // Соціально зорієнтовані документи Української греко-католицької церкви (1989-2008). – Львів, 2003.
4. “Щоб усі були одно”: Соборне Різдвяне послання [1993] єпархії помісної Української греко-католицької Церкви // Соціально зорієнтовані документи Української греко-католицької церкви (1989-2008) /.
5. Шептицький А. Пастирське послання єпископа Андрея до духовенства “Наша програма” // Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899-1914., — Т. 1. — Л., 2007.
6. Кодекс канонів Східних церков [Електронний ресурс] // Код доступу: <http://old.ugcc.org.ua/CCEC/CCEC-toc.html>